

Kirkeministeriet

Akt nr.: 267527
Side 1

Talepunkter

[DET TALTE ORD GÆLDER]

[Indledning]

- Tak for lejligheden til at møde jer her i Kirkeudvalget.
- Og tak for spørgsmålet hvor jeg bliver bedt om at redegøre for to spørgsmål:
 - Kirkeministeriets retlige vurdering af lovligheden af at afskaffe en helligdag og
 - Processen for beslutningen om at pege på netop Store Bededag som den helligdag, der foreslås afskaffet
- Jeg bemærker her indledningsvist, at spørgsmålet jo er stillet, før regeringen den 12. januar i år offentliggjorde sin beslutning om at pege på netop store bededag og altså ikke tager højde for den inddragelse af folkekirken, som har fundet sted både før og efter.
- Jeg vil i min besvarelse tillade mig at redegøre for hele forløbet indtil nu og altså ikke kun frem til tidspunktet for de to artikler, der henvises til i spørgsmålet.

[Hvorfor vil regeringen afskaffe en helligdag]

- Regeringen præsenterede den 14. december 2022 regeringsgrundlaget for den nye SVM-regering "Ansvar for Danmark".

Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
www.km.dk

Telefon 3392 3390
e-post km@km.dk

Akt nr.: 268519

Dette akt nr. bedes oplyst ved
henvendelse til Kirkeministeriet

Dato: 30. januar 2023

- Med regeringsgrundlaget vil regeringen bl.a. tage ansvar for, at Danmark står i en helt særlig sikkerhedsmæssig situation med krig i Europa og økonomisk tilbageslag. Det er en situation, der kalder på helt særlige tiltag.
- Der er efter regeringens vurdering behov for, at alle bidrager til vores fælles sikkerhed, og at der sker de nødvendige prioriteringer.
- Regeringen har derfor foreslået at afskaffe en helligdag fra og med 2024 for at kunne finansiere de øgede udgifter til forsvaret.
- Det er ikke en let beslutning.
- Og jeg har naturligvis noteret mig, at biskopperne og andre i folkekirken ikke er enig i regeringens forslag om at afskaffe store bededag.
- Det er de som bekendt ikke ene om, men det ændrer ikke på, at regeringen mener, at forslaget er nødvendigt.
- Danmark er et kristent land. Det slår regeringsgrundlaget også fast.
- En af de måder, vi viser det på, er ved, at danskerne holder fri på de officielle helligdage – uanset om de er medlemmer af folkekirken eller ej.
- Det synes jeg er et godt og vigtigt princip, som det er værd at holde fast i. Regeringens forslag om at afskaffe en helligdag – og ikke blot retten til at holde fri på den helligdag – skal ses i det lys.
- Og jeg har noteret mig, at biskopperne – både i deres offentlige udtalelser og i deres høringssvar til beskæftigelsesministerens lovforslag om konsekvenser ved afskaffelse af store bededag som helligdag – også selv under-

streger vigtigheden af, at staten også fremover understøtter folkekirken ved, at helligdage forbindes med frihed.

[Grundlovens § 4]

- Første del af dagens samrådsspørgsmål handler om det retlige grundlag for at afskaffe en helligdag.
- Lad mig indlede med at redegøre for, hvad grundlovens § 4 siger om forholdet mellem stat og kirke.
- I grundlovens § 4 er det bestemt, at den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten.
- Bestemmelsen har indgået uændret i grundloven siden 1849 og består af to led.
- Det første led i bestemmelsen understreger, at folkekirken hviler på et evangelisk-luthersk grundlag. Det andet led pålægger staten at understøtte folkekirken.
- Kravet om, at folkekirken er evangelisk-luthersk, indebærer, at lovgivningsmagten skal respektere den evangelisk-lutherske lære, sådan at der blandt andet ikke lovgives eller administreres i modstrid hermed.
- Vurderingen af, om en afskaffelse [eller en flytning] af en helligdag strider imod den evangelisk-lutherske lære, henhører under Kirkeministeriet. Den vurdering vender jeg tilbage til om lidt.
- Det andet led i bestemmelsen har gennem tiden givet anledning til nogen tvivl.

- Det er dog den gængse opfattelse i statsretlig og kirkeretlig litteratur, at udtrykket "understøttelse" skal forstås i vid forstand, dvs. som en forpligtelse for staten til at yde både økonomisk og moralsk støtte. Bestemmelsen er også blevet forstået sådan i praksis.
- Det, at helligdage forbindes med frihed, er et eksempel på den moralske støtte, som staten har givet folkekirken, og som jeg og regeringen altså lægger vægt på, at vi fortsætter.

[Hvem har kompetence til at regulere folkekirkens forhold?]

- Spørgsmålet er så, hvem der har kompetencen til at regulere folkekirkens forhold: staten eller kirken?
- Det er måske det centrale spørgsmål i den helt særlige kirkeordning, som vi har i Danmark.
- Vi kender ikke den kirkeordning på samme måde fra andre lande. Selv vores allernærmeste naboer her i Norden har jo i dag valgt deres egne særlige måder at organisere stat-kirke-forholdet på.
- Jeg holder meget af vores danske kirkeordning, som har dybe historiske og kulturelle rødder, og jeg har ikke noget ønske om at ændre på den.
- Den danske kirkeordning bygger på en lang tradition for, at lovgivningsmagten og regeringen fastsætter de regler, der gælder for folkekirken.
- Og for at det sker på baggrund af dialog og inddragelse af biskopper og sagkyndige og – siden indførelsen af menighedsråd – også af lægfolk.

- Det tager tid, og det kan være besværligt. For der er som bekendt ingen i vores meget decentrale folkekirke, som kan tale på hele folkekirkens vegne.
- Til gengæld sikrer vi et solidt folkeligt mandat til de nødvendige beslutninger om folkekirken gennem demokratisk lovgivning i Folketinget og med den demokratiske kontrol af regeringens myndighedsudøvelse.
- Og heldigvis når vi i langt de fleste tilfælde frem til løsninger, som bakkes bredt op af folkekirken.
- Men det er værd at bemærke, at det langt fra altid sker uden sværds slag.
- Og som bekendt er der flere eksempler på, at lovgivningsmagten og regeringen har taget initiativer, som bestemt ikke er blevet mødt med begejstring fra biskoppernes eller kirkens side i samtiden.
- Det gælder for eksempel valgmenighedsloven i 1868 og loven om kvindelige præster i 1947. Og flere i udvalget vil sikkert også huske, at vi fra statsmagtens side i 2012 krævede, at par af samme køn skulle kunne blive gift i folkekirken, og at biskopperne dengang blev bedt om at udarbejde et ritual for det.
- Det er altså ikke ukendt, at biskopper og andre kredse i folkekirken har været lodret uenige i ønsker og initiativer til regulering af folkekirkens forhold fra Folketingets flertal eller regeringen.

[Højesterets dom fra 2017]

- Samrådsspørgsmålet handler imidlertid ikke om traditionen for hverken dialog eller sværds slag i stat-kirkeforholdet.

- Det handler om det retlige grundlag for, hvem der kan regulere folkekirkens forhold.
- Og retligt set er der ingen tvivl om, at kompetencen til at regulere folkekirkens forhold tilkommer lovgivningsmagten og regeringen, der har et betydeligt skøn med hensyn til, hvilke grænser det evangelisk-lutherske bekendelsesgrundlag sætter for en sådan regulering.
- Det blev fastslået af Højesteret i 2017, der i sagen om vielse af par af samme køn, vurderede den kgl. resolution og lovændringen i forhold til grundlovens § 4.
- Højesteret fastslog dengang også, at lovgivningsmagten og regeringen ikke har pligt til forud for regulering af folkekirkens forhold at høre nogen kirkelig instans.
- Højesteret vurderede ved samme lejlighed også indgrebet i forhold til grundlovens § 66 – om at folkekirkens forfatning ordnes ved lov.
- Og Højesteret konstaterede i den forbindelse, at der ikke af grundlovens § 66 følger nogen begrænsning i lovgivers kompetence.
- Højesteret konstaterede endelig, at der heller ikke er grundlag for at antage, at der skulle foreligge en rets-sædvane, som begrænser lovgivningsmagtens og regeringens kompetence til at regulere dele af folkekirkens forhold.
- Så for at samle op på det rent retlige grundlag for regulering af folkekirken så er der ingen tvivl om:
 - At det er lovgivningsmagten og regeringen, der har kompetencen at regulere folkekirkens forhold. Det gælder uanset, om vi taler om ydre eller indre anliggender.

- At lovgivningsmagten og regeringen har et betydeligt skøn med hensyn til, hvilke grænser det evangelisk-lutherske bekendelsesgrundlag sætter for en sådan regulering.
- At lovgivningsmagten og regeringen ikke har pligt til forud for reguleringen af folkekirkens forhold at høre nogen kirkelig instans.
- At der derimod er en god tradition for, at reguleringen sker med inddragelse af folkekirken, det er en anden sag.
- Og jeg skal om lidt gøre rede for, hvordan den inddragelse både er sket og planlagt i forbindelse med regeringens forslag om at afskaffe store bededag som helligdag.

[Vurdering af om forslaget om at afskaffe store bededag strider mod bekendelsesgrundlaget]

- Først er der dog brug for at dvæle lidt ved den betingelse, som grundlovens § 4 sætter for statens regulering af folkekirken.
- For det er som nævnt regeringens – og dermed mit som kirkeminister – ansvar at sikre, at en afskaffelse af store bededag som helligdag ikke er i strid med folkekirkens bekendelsesgrundlag.
- Det evangelisk-lutherske bekendelsesgrundlag er i dansk sammenhæng fastlagt i Danske Lov (2-1-1) og består af Biblen, tre oldkirkelige skrifter, Den Augsburgske Bekendelse og Luthers lille Katekismus.

- Bekendelsesskrifterne regulerer ikke, hvilke helligdage en evangelisk-luthersk kirke skal have. Og store bededag, der først er indført senere, omtales ikke i bekendelsesgrundlaget.
- Jeg har til brug for vurderingen indhentet en udtalelse fra Københavns biskop, som jeg har oversendt til udvalget som led i besvarelsen af Kirkeudvalgsspørgsmål 1 på alm. del.
- Det fremgår af biskoppens udtalelse, "at naturligvis kan man være en evangelisk-luthersk kirke uden at have de samme riter og ceremonier, som andre kirker af samme konfessionelle familie har."
- Det fremgår også af biskoppens udtalelse, at man ikke kan "hævde, at bededagen er nødvendig for kirken".
- Han skriver samtidig, at man ikke kan hævde, "at en kirke uden en bededag ikke kan betragtes som evangelisk-luthersk."
- Københavns biskops svar må forstås således, at det ikke er i strid med den evangelisk-lutherske lære, hvis store bededag ikke længere er en helligdag.
- Selve afskaffelsen af helligdagen rejser derfor ikke spørgsmål i relation til grundlovens § 4.
- Og det er det helt centrale retlige spørgsmål i forhold til grundloven. Det er det, jeg har ansvaret for at sikre, inden jeg går til Dronningen med en kgl. resolution om afskaffelse af store bededag som helligdag.

[Har biskoppen ret, når han antager, at der gælder særlige procesregler i medfør af bekendelsesgrundlaget]

- Men det skal jo ikke være nemt. Og vi bliver nødt til at tale lidt om processen også.
- For:
 - *selv om* biskoppens svar altså må læses sådan, at selve afskaffelsen af store bededag ligger inden for bekendelsesgrundlaget,
 - og *selv om* mindst en anden biskop offentligt har udtalt det samme [biskop over Helsingør stift Peter Birch i podcasten Pilestræde den 18. januar 2023],
 - så er der ingen tvivl om, at alle folkekirkens biskopper er utilfredse med regeringens anvendte og planlagte *proces* for afskaffelsen.
- I sit svar gør Københavns biskop sig til talsmand for den opfattelse, at processen er i strid med dels evangelisk-luthersk lære, dels den danske tradition siden grundloven, fordi der efter biskoppens opfattelse gribes ind i folkekirkens ritual- og alterbog, uden at folkekirken indrages.
- Jeg er ikke enig i biskoppens vurdering, fordi den bygger på flere forkerte præmisser.
- Jeg vil for en uddybende forklaring henvise til det notat om afskaffelse af store bededag som helligdag, som jeg har oversendt til udvalget som en del af min besvarelse af spørgsmål 1.
- Her vil jeg kun knytte tre centrale bemærkninger til biskoppens forkerte præmisser.
- Biskoppen henviser for det første til den lutherske tore-gimentelære i Den Augsburgske Bekendelse fra 1530. Dvs. læren om adskillelse af den kirkelige – eller den

gejstlige – myndighed og den borgerlige – eller den verdslige – myndighed.

- Her er det værd at bemærke, at Den Augsburgske Bekendelse ikke indeholder nogen forskrifter om, hvilken procedure der skal bruges ved fastlæggelsen af kirkeskikke som for eksempel antallet og placeringen af helligdage.
- Og at den under alle omstændigheder er formuleret inden fastlæggelsen af de nugældende officielle helligdage i Danmark og inden fastlæggelsen af de gældende kompetencer og procedurer for den fastlæggelse.
- Fastlæggelsen af helligdage i Danmark er faktisk lige siden reformationen i 1536 sket af kongen, altså den borgerlige myndighed.
- Det skete første gang kun 7 år efter Den Augsburgske Bekendelse, dvs. i 1537 i Christian den 3.'s Kirkeordinans. Det fremgår i øvrigt klart af Kirkeordinansen, at man også dengang opfattede antallet og placeringen af helligdagene som noget andet end den evangelisk-lutherske lære som sådan.
- Det skete igen i Danske Lov fra 1683.
- Det skete igen i en kgl. forordning i 1686, hvor en række helligdage blev afskaffet og afløst af den nuværende store bededag fjerde fredag efter påske.
- Og det skete igen i en kgl. forordning i 1770, hvor yderligere et antal helligdage blev afskaffet eller flyttet.
- Siden er det ikke sket, og der er altså ikke indtil nu sket ændring af Danmarks officielle helligdage efter grundlovens indførelse i 1849.

[Stiller grundloven krav om en bestemt procedure for inddragelse af folkekirken]

Akt nr.: 267527
Side 11

- For det andet tager biskoppen fejl i den præmis, at der skulle eksistere et krav om en bestemt procedure, når statsmagten regulerer folkekirkens forhold.
- Jeg har som nævnt redegjort for Højesterets syn på det, og jeg kan i øvrigt henvise til det oversendte notat, hvor det uddybes, om der eksisterer bestemte procedurekrav i forhold til reguleringen af folkekirkens forhold.

[Griber afskaffelsen af store bededag ind i ritual- og alterbog]

- Men for det tredje så lægger Københavns biskop i sit svar til grund, at en kongelige resolution om afskaffelse af store bededag som helligdag *også* vil indebære et indgreb i ritual- og alterbogen.
- Og han lægger tilsyneladende også til grund – og det er måske det vigtigste for biskopperne, når det kommer til stykket – at folkekirken ikke er eller vil blive inddraget i en sådan eventuel ændring i ritual- og alterbogen.
- Begge dele er faktisk lodret forkerte.
- For det første er det vigtigt at understrege, at Alterbogen *ikke* fastlægger, hvilke dage der er helligdage. Det spørgsmål er, som jeg nævnte for et øjeblik siden, reguleret af lovgivning.
- Alterbogen, der blev autoriseret ved kgl. resolution i 1992, fastlægger derimod højmesseordningen og de bønner og bibelske tekster, der skal anvendes ved de faste gudstjenester på de enkelte søn- og helligdage samt juleaften.

- Ritualbogen fastlægger heller ikke, hvilke dage der er helligdage, men indeholder den autoriserede højmesse-ordning samt autoriserede ritualer for bl.a. dåb, nadver i hjemmet, skriftemål, vielse, kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab, og jordpåkastelse.
- Da hverken ritual- eller alterbog fastlægger, hvilke dage der er helligdage, er der altså ikke noget krav om, at hverken den ene eller den anden bog ændres som følge af en afskaffelse af store bededag som helligdag.
- Det er et spørgsmål, som jeg har ladet være helt op til biskopperne:
- Samme dag, som beskæftigelsesministeren fremsatte sit lovforslag om konsekvenserne af en afskaffelse af store bededag som helligdag, nemlig den 24. januar, bad jeg således Københavns biskop om sammen med de øvrige biskopper at vurdere, om og i givet fald hvilken betydning afskaffelsen af store bededag kan få for alterbogen, og om hvem der i givet fald bør inddrages i arbejdet med alterbogen.
- Det er nu op til biskopperne at vurdere det spørgsmål, og jeg har blot bedt om en foreløbig status i uge 7.
- En afskaffelse af store bededag som helligdag fjerde fredag efter påske betyder, at der ikke vil være pligt til at holde gudstjenester den dag.
- Hvis biskopperne når frem til, at alterbogen *ikke* skal ændres, vil de nuværende kollekter og de bibelske læsninger til store bededag blive stående og vil så naturligvis kunne anvendes af præster ved eventuelle ekstraordinære gudstjenester, som man måtte vælge at afholde den dag.

- Omvendt kan det meget vel være, at biskopperne selv *ønsker* en ændring i alterbogen i lyset af afskaffelsen af store bededag som helligdag. Hvis de gør det, så er jeg klar til at udfærdige en kgl. resolution, som autoriserer en sådan ændring.
- Jeg er klar over, at biskopperne måske vil ønske at gennemtænke og drøfte eventuelle ændringer i alterbogen grundigt i folkekirken, og at det kan tage tid.
- Jeg har derfor også understreget over for biskopperne, at selv om den kgl. resolution om afskaffelse af store bededag som helligdag skal træde i kraft den 1. januar 2024, så kan eventuelle ændringer i Alterbogen, som biskopperne måtte ønske, godt ske ved en særskilt kgl. resolution på et senere tidspunkt.
- Det giver for mig at se gode rammer for dialog og inddragelse bredt i folkekirken, hvilket er et af kendetegnene ved vores kirkeordning.

[Inddragelse af biskopperne forud for regeringens beslutning om at foreslå afskaffelse af store bededag]

- Inden jeg afslutter min tale, må jeg også besvare den del af samrådsspørgsmålet, som handler om udvælgelsen af netop store bededag som den helligdag, der foreslås afskaffet, og hvilken proces der har været i den forbindelse.
- Som nævnt foreslås det i regeringsgrundlaget alene, at der skal afskaffes en helligdag, men ikke hvilken.
- Lad mig først anerkende, at hverken biskopper eller mange andre blev inddraget i de politiske forhandlinger mellem de tre partier, som efter 1½ måneds intensive

drøftelser offentliggjorde et fælles regeringsgrundlag den 14. december 2022.

Akt nr.: 267527
Side 14

- Som kirkeminister forstår jeg naturligvis godt den frustration, som biskopperne har givet udtryk for.
- Men jeg tror omvendt, at de fleste forstår, at når man forhandler et regeringsgrundlag, så er det nødvendigt, at forhandlingerne kan ske i et fortroligt rum. Det samme gør sig jo gældende for de andre punkter i regeringsgrundlaget.
- Jeg vil dog også gøre det fuldstændig klart, regeringen ikke ønsker at bryde eller har brudt den tradition, der er for inddragelse og dialog med bl.a. biskopperne i udmøntningen af regeringens forslag.
- Jeg tog selv, som jeg har nævnt i en række offentlige sammenhænge, allerede i juledagene kontakt til biskopperne for at bede om en vurdering af, hvilken helligdag der skulle afskaffes.
- Den 3. januar 2023 modtog jeg biskoppernes udtalelse, hvor de beklagede regeringens ønske om at afskaffe en helligdag, men uden at forholde sig til, hvilken helligdag der skulle afskaffes.
- Biskopperne forholdt sig i udtalelsen alene til store bededag, som de argumenterede for at fastholde med henvisning til bl.a. folkekirkens tradition og dagens hyppige anvendelse som konfirmationsdag.
- I deres brev af 3. januar anfører de således:
 - ”De åndelige traditioner på bededagen har været forskellige i årene løb. Oprindeligt var hensigten med bededagen, at menigheden skulle overveje,

hvad der måtte være et gudvelbehageligt liv, herunder gøre bod og bede for beskyttelse mod misvækst og krig. I de senere år har bededag udviklet sig til at blive en påskønnet konfirmationsdag for vores kirke.”

- Biskoppernes udtalelse indgik sammen med deres supplerende udtalelse af 10. januar i regeringens overvejelser forud for beslutningen om at foreslå netop store bededag afskaffet som helligdag.
- Jeg er derfor ikke enig, når det i debatten bliver nævnt, at biskopperne ikke blev inddraget.
- De var ikke enige i forslaget om at afskaffe en helligdag.
- Og de var ikke parat til at rådgive om hvilken helligdag, der i givet fald bedst kunne foreslås afskaffet.
- Men de havde muligheden. Og deres svar indgik i regeringens beslutning om at pege på netop store bededag.
- Regeringen var og er således opmærksom på, at store bededag anses for en betydelig helligdag for folkekirken.
- Når regeringens valg alligevel i sidste ende faldt på netop store bededag, så skyldtes det først og fremmest, at store bededag ikke som de øvrige helligdage er knyttet an til de kristne højtider.
- Og i forhold til den videre inddragelse af biskopperne, synes jeg det er værd at bemærke, at jeg - så snart regeringens beslutning om at pege på store bededag var offentliggjort – inviterede biskopperne til et formelt møde om den videre proces.
- Offentliggørelsen af regeringens beslutning skete med beskæftigelsesministerens udkast til lovforslag, som

blev offentliggjort sidst på dagen den 12. januar. Og dagen efter, den 13. januar, inviterede jeg biskopperne til møde i Kirkeministeriet den følgende fredag.

Akt nr.: 267527
Side 16

[Afrunding]

- Lad mig til slut opsummere om både det retlige grundlag og den hidtidige inddragelse af folkekirken:
 - Retligt set er det lovgivningsmagten og regeringen, der har kompetencen til at regulere folkekirkens forhold – også når det gælder de såkaldte indre anliggender.
 - Det er regeringens vurdering, at en afskaffelse af store bededag ikke rejser spørgsmål i forhold til grundlovens § 4.
 - Uanset at der ikke er nogen høringspligt forud for regulering af folkekirkens forhold, er biskopperne ikke desto mindre gennem min kontakt til dem i juledagene og gennem deres udtalelser blevet inddraget i valget af store bededag som den helligdag, der foreslås afskaffet.
 - Afskaffelsen af store bededag som helligdag – og ændringer i folkekirkens ritual- og alterbøger, er to forskellig ting.
 - Og folkekirkens biskopper og andre efter biskoppernes ønske bliver – helt i overensstemmelse med traditionen – inddraget tæt, med den tid, der er brug for, og med meget stor indflydelse i en eventuel ændring af alterbogen, hvis man ønsker det.
- Tak for ordet.